

TÜRKİYE'NİN YERELDE GÖÇ YÖNETİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME*

Mehmet DEĞİRMENCİ²

Öz

Göç, çok farklı disiplinlerle iç içe geçmiş, tarih boyunca da var olmuş bir kavramdır. Her ne kadar tüm insanlığın inkar etmediği bir durum olsa da henüz üzerinde mutabık kalınmış net bir tanımı bulunmamaktadır. Türkiye tarih boyunca yoğun kitlesel göçlere maruz kalan bir ülkedir. Özellikle Osmanlı son dönemlerinden günümüze kadar birçok politikayı önemli seviyede etkileyen göç hareketleri, göç politikaları ve kurumsallaşma konusunda net bir tavrın ortaya konulmasına engel olmuştur. Bu ise kurumsallaşma ve net bir politika belirleme konusunda olumsuz etki yapmıştır. Çalışmamızda günümüzde Türkiye'nin göç yönetim yapısı içerisinde yerelde göç yönetimi genel olarak ele alınacak, devamında da bu alan üzerine Suriyeli göç dalgası özelinde eksik yönleri üzerinde durulacaktır ve önerilerde bulunulacaktır. Literatürde salt yerelde göç yönetimi üzerine çalışma olmaması, bu çalışmayı önemli yapan nedendir. Literatür tarama yöntemi kullanılarak ortaya konulan çalışmamız, birincil kaynaklardan yararlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Yerel Yönetim, Merkezi Yönetim, Uyum, Suriyeli

JEL Kodları: F22, K37

A STUDY ON TURKEY'S LOCAL MIGRATION MANAGEMENT

Abstract

Migration is a concept that has been intertwined with many different disciplines and has existed throughout history. Although it is a situation that all humanity does not deny, there is no clear definition agreed on yet. Turkey is a country that has been exposed to intense mass migration throughout history. Migration movements, which had a significant impact on many policies, especially from the last period of the Ottoman Empire to the present, prevented a clear stance on immigration policies and institutionalization. This has had a negative impact on institutionalization and setting a clear policy. In our study, local migration management will be discussed in general within the migration management structure of Turkey today, and the deficiencies in this field will be emphasized and suggestions will be made in the context of the Syrian migration wave. The reason why this study is important is that there is no study on local migration management in the literature. Our study, which was put forward by using the literature review method, benefited from primary sources.

Keywords: Migration, Local Government, Central Government, Integration, Syrian

JEL Codes: F22, K37

*Bu çalışma Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda Prof. Dr. Çiğdem Erdem danışmanlığında, Mehmet Değirmenci tarafından "Geç Dönem Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Göç Politikalarının Evrimi" başlığı ile tamamlanarak 11.07.2022 tarihinde savunulan Doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr., T.C. İçişleri Bakanlığı, mehmetdegirmenci06@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6949-4155>

GİRİŞ

Göç olgusu ekonomik, sosyal, demografik, siyasi ve coğrafi birçok farklı disiplin ile ilişkili olması nedeni ile tüm yönlerini kapsayan bir tanım ortaya koymak zordur. İnsanlık ile ortak bir zamansal geçmişe sahip olmasına rağmen göç kavramı ile ilgili halen tüm disiplinlerin üzerinde mutabık kaldığı ortak bir tanım bulunmamaktadır. Ancak her ne kadar ortak bir tanım ortaya konulmasa da göç mekânsal değişim, kalıcılık, hedef ülke, kaynak ülke ve sebep gibi ana unsurları içinde barındırmaktadır.

Tarih boyunca her yönden çok çeşitlilik gösteren göçlerin etkileri hem kaynak ülke açısından hem göç edenler tarafından hem de hedef ülke açısından sürekli olarak değişmiştir. Buna paralel olarak, Türkiye'de tarih içerisinde çok fazla göç dalgasına maruz kalmıştır.

Türkiye'nin tarih içerisinde maruz kaldığı göç hareketlilikleri her ne kadar sürekli değişim gösterse de genel olarak hem politikalar hem de kurumsal yapılar ortaya konulurken ulusal güvenlik ile uluslararası uygulamalar arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Kurumsal yapının belirlenmesinde son dönemlerde en önemli unsurunun ise AB üyelik süreci olduğu görülmektedir. AB üyelik süreçleri, en güncel kurumsal aktörlerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Son dönem gelişmelere bakıldığında, göç yapısının eskiye göre daha da kurumsallaştığını görülmektedir. Bu ise durumsal yani oluşan durumlara ve ulusal/uluslararası şartlara göre belirlenen politikalardan, daha kalıcı ve kurumsal politika belirlenmesi sürecine girildiğini göstermektedir.

Hedef ülkelerin göçe ilişkin yaklaşımlarının ve politikalarının anlaşılmasının en temel yolu göç yönetimini incelemektir. Yani söz konusu ülkede göçe yönetimine dahil olan aktörlere, bu aktörlerin hukuki statüsüne, politika yapım süreçlerine ve yardımcı diğer aktörlere bakmak, göç yaklaşımı ile ilgili en net fikri verecektir.

Bu çerçevede; Türkiye'de de göç politikalarının anlaşılması, kurumsal yapının anlaşılmasından geçmektedir. Yoğun göç dalgalarına maruz kalmasına rağmen Türkiye'de göç yeterince çalışılmış bir konu olmaktan uzak görünmektedir.

Literatür tarandığında göç kavramı ve yönetim yapısı ile ilgili çalışmalar göze çarpsa da salt göçün yerelde yönetimine ilişkin çalışma bulunmamaktadır. Bu sav çalışmamızın temel hareket noktasını oluşturmaktadır. Savımıza göre; günümüzde maruz kalınan kitlesel Suriyeli göç hareketliliği karşısında Türkiye'nin uyguladığı yerel yönetim performansı tartışılmalıdır.

Çalışmamızın temel sorusu ise; Türkiye, örneği görülmemiş kitlesel göç dalgasına maruz kalmış bir ülke olarak göç idari yapılanmasını yerelde tam olarak oluşturabilmiş midir? Eksiklikleri varsa

giderebilmesine ilişkin alternatif yol var mıdır? Maruz kalınan Suriyeli kitlesel göç dalgasına karşı uyguladığı politikalarda bu eksikliklerin rolü var mıdır?

Çalışmamızın ilk bölümünde; Türkiye'nin yerelde göç yönetim yapısı detaylı olarak ele alınacak, ayrıca göç politikalarına ilişkin yerel yönetime dair teorilerden de bahsedilecektir. Bu inceleme yasal mevzuat dayanaklarından da yardım alarak ortaya konulacaktır.

İkinci bölümde ise günümüzde maruz kalınan kitlesel Suriyeli göç akımı özelinde, Türkiye'de yerel yönetimlerin eksik yönleri belirtilmeye çalışılacaktır. Bu eksik yönlerin ortaya konulmasından sonra aynı bölümün devamında ise çözüme ilişkin öneri ve değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Çalışmanın yöntemi literatür taraması olarak belirlenmiş olup birincil kaynaklar, kanunlar, yönetmelikler, uluslararası metinler, kitaplar, dergiler, tezler, sempozyum bildirimleri, göç konusuyla ilgili olan kurumların yayınladığı raporlar ve bazı ikincil kaynaklar referans olarak alınmıştır. Mevcut kaynaklar incelenmiş hem probleme ilişkin veriler toplanmış hem de probleme ilişkin literatürde eksik olan hususlar tespit edilmiştir. Daha sonra da toplanan veriler birbirleri ve problem ile ilişkilendirilmiş, sınıflandırılmış ve derlenmiştir.

Çalışmanın ana kapsamı göçün kurumsal yapısıdır. Çalışmanın günümüzdeki göçmenlerin incelendiği kısmı olarak kapsamı da Suriye'den gelen göç dalgasıdır. Türkiye'de bulunan çok çeşitli göçmenlerin olduğu gerçektir ancak tamamının incelenmesi çalışmanın konusu ve amacı bakımından mümkün olmayacaktır. Bu nedenle nüfus olarak en yoğun ve en güncel göç topluluğu olan Suriyeliler ele alınacaktır. Çalışmanın zaman olarak kapsamı ise günümüz kurumsal yapısının incelenmesi olacak, detaylı tarihsel incelemelere yer verilmeyecektir.

Yerel yönetimlerin göç performansını ve mevcut sorunları bütünsel bir bakış açısıyla ele alan bu çalışmanın, benzer konularda yapılacak yeni araştırmalara temel teşkil edebileceği düşünülmektedir. Örneğin, göç yöneti(şi)mine farklı düzeylerden destek veren aktörlerin kendi aralarında ve merkezi idare ile yaşadıkları sorunlar ve bu aktörler arasında kurulan ilişkiler araştırılabilir. Ayrıca ilgili aktörlerin göç yönetimine ne düzeyde katkı verdikleri sorusuna cevap bulmak üzere farklı ülke örnekleri üzerinden karşılaştırmalı çalışmalar da yapılabilir.

TÜRKİYE'NİN GÖÇ YÖNETİM YAPISI

Göçün Merkezi Yönetimi

Türkiye Cumhuriyet tarihi incelendiğinde 1980'li yıllara kadar göç örüntülerinin temel özelliği, Türkiye'ye göç edenlerin kahir ekseriyetini Türk soylu ve Türk kültürüne mensup olanların oluşturması, yabancıların göçlerinin ise oldukça az sayıda ve kontrol edilebilir olmasıdır. 1980'li yıllardan itibaren bu tablo değişmeye başlamış ve gelen yabancıların sayılarında önemli artışlar kaydedilmiştir. Yeni dönemdeki bu dramatik farklılaşmanın kurumsallaşma üzerindeki etkileri de son derecede belirgindir.

Gerek 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası koruma Kanunu (YUKK) öngördüğü teşkilatlanmada gerekse öncesinde var olan parçalı yapının içinde merkezi yönetimin ve bunun taşra uzantılarının ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür. Bu nedenle göç yönetimi ile ilgili kurumsal yapılar genellikle başkentte örgütlenmiş, belirlenen politikaların ve alınan kararların uygulamaya geçirilmeleri ise taşra teşkilatları aracılığıyla sağlanmıştır.

Göç, Türkiye'nin ekonomik, sosyo-kültürel ve demografik yapısını, kamu düzeni ile güvenliğini ilgilendiren çok boyutlu bir alan olduğu gibi ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliğini ve koordinasyonu da gerektirmektedir. Suriyeli göçü başta olmak üzere Türkiye'nin göç tarihindeki üçüncü dönemde yaşanan göç hareketleri, uluslararası örneklerde olduğu gibi göçü insan hakları temelinde yöneten, teşkilat yapısı ile ülkenin tamamına yayılan, insan kaynağı ve mali yapısı ile güçlü bir kurumun eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Bu önemli eksiklik 6458 sayılı Kanun ile giderilmeye çalışılmıştır. 2013 yılında kabul edilen 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası koruma Kanunu (YUKK)'ndan önce salt yabancılar konusunda göç ve ilticaya ilişkin teşkilat yapısını ve görevlerini düzenleyen özel bir yasal düzenleme mevcut değildi. Türk soylu ve Türk kültürüne mensup göçmenlerin iskânları ile görevli iskân kurumunun ise 1980'li yıllardan itibaren -bu tür göçlerin azalmasına bağlı olarak- dış göç konusundaki rolleri önemli ölçüde zayıflamıştır. Bununla birlikte Cumhuriyet dönemi boyunca ilgili kanunlar (Pasaport Kanunu ve Yabancıların İkamet ve Seyahatlerine İlişkin Kanun) gereğince yabancıların sınırlardan giriş-çıkışları, ikametleri, seyahatleri ve sınırdışı edilmelerine ilişkin görevleri yürüten İçişleri Bakanlığı ve emniyet makamları, 1994 tarihli İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesi ile yeni görev ve sorumluluklar edinmişlerdir.

Bu çerçevede İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), yeni görevlerine uygun şekilde yapılandırılmıştır. Çalışma izinleri dışında, mülteci ve sığınmacılar ve genel olarak yabancılara ilişkin tüm işlemler merkezde İçişleri Bakanlığı ve EGM'ye bağlı Yabancılar Hudut ve İltica Daire Başkanlığınca; taşrada ise yabancılar şubeleri tarafından yürütülmüştür. Özellikle yabancıların sınırlardan giriş ve çıkışı, ikamet ve seyahatleri ile sınır dışı edilmelerine yönelik işlemlerinin yürütülmesi, yasadışı

giriş yapan yabancıların denetlenmesi ve sınır dışı etmek üzere ilgili merkezlere yerleştirilmeleri, sığınmacı ve mültecilerin iltica başvurularının sonuçlandırılması, vatansız statüdeki yabancıların işlemlerinin yürütülmesi, Türk soylu ve kültüründen olanların göçmenlik işlemlerinin yürütülmesi, yabancıların vatandaşlığa alınmalarıyla ilgili soruşturmalarının yapılması, mülteci misafirhanelerinin işleyişlerine yönelik denetlemelerin yapılması gibi görevler bu kurumların sorumluluğunda olmuştur. (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 46).

2010 yılına gelindiğinde EGM bünyesinde yeniden değişikliğe gidilmiştir. Bu değişiklikle Yabancılar Hudut ve İltica Daire Başkanlığı İdari Büro Amirliği, Strateji Geliştirme ve Destek Şube Müdürlüğü, Hudut İhtilafları Şube Müdürlüğü, Hudut Kapıları Şube Müdürlüğü, İltica Göç Vatandaşlık Şube Müdürlüğü, Yabancılar Şube Müdürlüğü, Yasadışı Göç ve İnsan Ticareti ile Mücadele Şube Müdürlüğü, Sınır Dışı İşlemleri Şube Müdürlüğü, Çalışma İzinleri Şube Müdürlüğü, Vize Şube Müdürlüğü şeklinde yeniden yapılandırılmıştır. Bununla birlikte AB uygulamalarına uyum sağlamak ve biyometrik pasaportların üretilmesi konusunda gelişme kaydedebilmek için Pasaport Şube Müdürlüğü, Yabancılar Hudut ve İltica Daire Başkanlığından ayrıştırılarak ayrı bir daire başkanlığına dönüştürülmüştür (Ekşi, 2015, s. 219-220). Dolayısıyla yakın zamana kadar Türkiye’de göç alanına hâkim, salt sınır dışı göçü yönetmekten sorumlu, bu alanla ilgili kamu politikalarını belirleyerek uygulamaya koyan ve sonuçlarını kontrol eden kurumsal yapıların olduğunu söylemek zordur. (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 46). AB uyum süreci kapsamında bu konuda yürütülen çalışmalar nihayet 2013 yılında YUKK’un kabul edilmesiyle somutlaştırılmış ve Göç İdaresi Başkanlığı (ilk adıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) kurulmuştur³. Merkezi düzeyde EGM tarafından yürütülen göçle ilgili iş ve işlemlerin sorumluluğu 11 Nisan 2014’te GİB’e devredilmiştir. İl emniyet müdürlüklerinin yabancılar şubeleri tarafından taşrada yürütülen görevler ise 18 Mayıs 2015’te il göç idaresi müdürlüklerine devredilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017, s. 25)

AB uyum süreci YUKK’un kabul edilmesini, göç sisteminin şekillenmesini ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesini güçlü bir şekilde etkilemiştir. Söz konusu gelişmelerde Suriye kaynaklı kitlesel göç krizinin de önemli etkileri olmuştur. Bu gelişmelere bağlı olarak göç politikası bütünsel-yasal bir çerçevede ve merkezi bir düzlemde ele alınıp uygulanmaya başlanmıştır. 2013’te idari yapılanmaya ilişkin hükümleri yürürlüğe giren YUKK, GİB, Göç Politikaları Kurulu, sürekli kurul ve komisyonlar ile merkezden yönetimi esas alan, bunların yanında taşra ve yurtdışı teşkilatlarından oluşan bir idari yapılanma öngörmüştür. Ancak hükümet sistemi değişikliğini takiben idari yapılanmaya ilişkin hükümler YUKK’un kapsamı dışına çıkarılarak Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri ile yeniden düzenlenmiştir.

³ Her ne kadar güncel yapısı Göç İdaresi Başkanlığı(GİB) olsa da bir çok mevzuat metninde halen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü olarak yer aldığı için çalışmamızda yer yer Göç İdaresi Gene Müdürlüğü(GİGM) ibaresi kullanılacaktır.

Göçün yerelde yönetimi

Taşra örgütlenmesi

Göç yönetiminde yerel düzeydeki yetki ve sorumluluğun büyük oranda, göçle ilgili merkezdeki yapılanmaların taşra örgütlerinde olduğu söylenebilir. 2015 yılına kadar göçe ilişkin yerel düzeydeki genel nitelikli görevler valiliklerin genel sorumluluğunda İl Emniyet Müdürlükleri aracılığıyla yürütülmüştür. YUKK'un yayınlanması ve ve GİGM'nin faaliyete başlamasından sonra İl Emniyet Müdürlüklerinin görev ve yetkileri 2015 yılında İl Göç İdaresi Müdürlüklerine devredilmiştir. Suriye kaynaklı göçler konusunda ise 2011 yılından itibaren geçici barınma merkezlerinin kurulması, yönetilmesi, barınma, gıda, giyim, sağlık, eğitim gibi hizmetlerin koordine edilmesi ile ilgili görevler, il düzeyinde, 2018 yılına kadar Afet ve Acil Durum İl Müdürlükleri tarafından yürütülmüştür (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 52). Ancak 2018 yılında GKY'de yapılan değişiklik sonrasında geçici barınma merkezlerinin kurulması dışındaki tüm görevler GİGM'ye devredilmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde göç yönetimine ilişkin tüm görevler yerel düzeyde İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

Mülga durumuna düşmüş olsa da 703 sayılı KHK öncesinde 6458 Sayılı Kanun'un 109. maddesine göre GİGM, taşra teşkilatı kurmaya yetkili kılınmış, bu hükme istinaden "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği" 14 Kasım 2013 tarih ve 28821 sayılı RG'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 4. maddesinin üçüncü fıkrasına göre "6548 sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuatın öngördüğü iş ve işlemler illerde; Genel Müdürlüğün taşra teşkilatı olarak kurulan ve valiliğe bağlı olarak görev yapan il müdürlüğü ile bu müdürlüğe bağlı geri gönderme merkezi, kabul ve barınma merkezi ile insan ticareti mağdurları sığınma evi; ilçelerde ise kaymakamlığa bağlı olarak görev yapan ilçe müdürlüğü tarafından yürütülür". Düzenli ve düzensiz göçle, uluslararası ve geçici korumalarla ilgili işleri takip etmek; bir taraftan insan ticareti ile mücadele etmek, diğer taraftan bundan mağdur olanların korunmasını sağlamak; vatansız kişilerle ilgili işlemleri yürütmek; yerel düzeyde uyum süreçlerinin koordinasyonunu sağlamak; kolluk birimleri ve ilgili diğer kamu kurum ve kuruluşları ile bir koordinasyon içerisinde düzensiz göçle mücadele etmek; kendilerine uluslararası koruma ya da geçici koruma statüsü verilen kişilere tanınan haklara erişimin sağlanabilmesi için gerekli olan koordinasyonu sağlamak; göçle ilgili olarak kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülen faaliyetlere destek vermek, bu çalışmalarını Genel Müdürlük adına takip etmek; alanıyla ilgili olarak faaliyette bulunan üniversiteler, mahalli idareler, STK'lar ve özel sektörle işbirliğini sağlamak; insan ticareti mağdurları sığınma evi, geri gönderme merkezleri ile barınma merkezlerinin iş ve işleyişlerine ilişkin görevleri Genel Müdürlük adına taşrada yürütmek Genel Müdürlüğün ildeki taşra teşkilatlarının başlıca görevleri arasında sayılmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği, S.28821, 2013).

Bunun yanında yönetmelikte de ifade edildiği üzere il müdürlükleri geri gönderme merkezleri ile ilgili olarak, “düzensiz göçmenlerin geri gönderme merkezine giriş işlemlerini yapmak, geri gönderme merkezinin kurallara uygun şekilde işleyişini sağlamak, geri gönderme merkezlerindeki sınır dışı edilecek yabancılarla ilgili iş ve işlemleri yürütmek, yabancı tarafından bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetlerinin ücretsiz verilmesini sağlamak, yabancıya; yakınlarına, notere, yasal temsilciye ve avukata erişme ve bunlarla görüşme yapabilme, telefon hizmetlerine erişme imkânını sağlamak, yabancıya; ziyaretçileri, vatandaşı olduğu ülke konsolosluk yetkilisi, UNHCR (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) görevlisiyle görüşebilme imkânını sağlamak, çocukların yüksek yararını gözetmek, aileler ve refakatsiz çocukların imkânlar ölçüsünde ayrı yerlerde kalmaları için uygun ortam hazırlamak, çocukların eğitim ve öğretimi konularında ilgili birimle işbirliği yapmak, geri gönderme merkezini ziyaret etme izni verilen kurum veya kuruluşların ziyaretlerini sağlamak”; kabul ve barınma merkezleriyle ilgili olarak, “Kabul ve barınma merkezleriyle ilgili olarak; uluslararası koruma başvuru veya statü sahipleriyle ilgili iş ve işlemleri yürütmek, bu kişilerin merkezlerin kapasitesine bağlı olarak barınma, iâşe, sağlık, sosyal ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak, merkezde barınanlarla ilgili sevk/takip ve merkezler arası koordinasyonu sağlamak, merkezin iyileştirilmesine yönelik gerekli çalışmaları koordine etmek,”; insan ticareti mağdurları sığınma evleriyle ilgili olarak ise, “insan ticareti mağdurlarının sığınma evine giriş işlemlerini koordine etmek, insan ticareti mağdurlarının sığınma evinde barınmasını sağlamak, sağlık hizmetlerine, psikolojik desteğe, sosyal hizmet ve yardımlara, hukuki yardıma, eğitim ve öğretime, mesleki eğitim ve işgücü piyasasına ve diğer uygun görülen hizmetlere erişimini temin etmek, insan ticareti mağdurlarının bu alanda faaliyet gösteren ilgili STK’lar ile uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanabilecek danışmanlık hizmetlerine erişimini temin etmek, insan ticareti mağduru çocuk ise 03/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun yetkili ve görevli kıldığı makam veya merciler ile iletişime geçmek, insan ticareti mağduru yabancı ise tercüme hizmeti sağlanması, vatandaşı olduğu ülkenin büyükelçiliği veya konsoloslughuna, rızası halinde bilgi verilmesi, vatandaşı olduğu ülke büyükelçilik veya konsolosluk yetkilileriyle görüşme imkânı tanınmasına ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkeye gönüllü olarak geri dönmek isteyenlerin güvenli geri dönüşlerinin yapılmasına ilişkin iş ve işlemleri kolluk ve ilgili makamlarla koordine içinde yürütmek” ile görevlidirler (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Yönetmeliği, 2013, m. 5).

GİGM’nin taşra teşkilatı 81 il müdürlüğünden ve belirli ilçelerde bulunan ilçe müdürlükleri veya ilçe çalışma gruplarından oluşmaktadır. Yönetmelikte mevzuatın öngördüğü iş ve işlemlerin illerde valiliklere bağlı olarak görevlendirilen il müdürlükleri, ilçelerde ise kaymakamlıklara bağlı olarak görevlendirilen ilçe müdürlükleri tarafından yürütülmesi öngörülmüştür. GİGM’nin genel görevlerine paralel olarak yabancıların uluslararası ve geçici koruma başvuru kayıtlarının alınması, ikamet izinlerinin düzenlenmesi,

sınır dışı işlemlerinin yürütülmesi başta olmak üzere insan ticareti mağdurlarının korunması ve mücadele edilmesi, düzenli ve düzensiz göç, geçici koruma, uluslararası koruma, vatansız kişiler ve uyum süreçlerine ile ilgili iş ve işlemleri yürütmek, kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, üniversiteler ve yerel yönetimlerle işbirliği yapıp koordinasyon sağlamak, ilgili verileri toplayıp analiz etmek, geri gönderme merkezleri, kabul/barınma merkezleri ve insan ticareti mağdurları sığınma evlerinde kalanlarla ilgili iş ve işlemleri yürütüp gerekli hizmetleri sağlamak il müdürlüklerinin görevleri olarak düzenlenmiştir (Göç İdaresi Yönetmeliği, 2013, m. 1-7).

Yönetmeliğe göre, geri gönderme merkezleri, kabul ve barınma merkezleri, insan ticareti mağdurları sığınma evleri ve olağanüstü durumlarda kurulması öngörülen geçici merkezler de İl Göç İdaresi Müdürlüklerine bağlı birimler olarak yapılandırılmışlardır (Göç İdaresi Yönetmeliği, 2013, m. 1-7). Merkezlerin kurulması, yönetimi, işletilmesi, denetimi, merkezlerde çalışanların görev ve sorumlulukları ve sunulacak hizmetler ile ilgili usul ve esaslar ise YUKK'un 58. ve 95. maddeleri kapsamında hazırlanan 2014 tarihli yönetmelikte düzenlenmiştir. Yönetmeliğe göre, geri gönderme merkezlerinin gerekli görülen yerlerde GİGM'nin teklifi ve İçişleri Bakanlığının onayıyla kurulması, kabul ve barınma merkezlerinin ise valiliğin teklifi ve GİGM'nin onayıyla veya resen GİGM tarafından kurulması, merkezlerin sahip olması gereken standartların GİGM tarafından belirlenmesi öngörülmüştür. Merkezler ya bakanlık tarafından doğrudan ya da protokol ile kamu kurum ve kuruluşları, Kızılay veya kamu yararına çalışan dernekler tarafından işletilebilmektedir (Kabul ve Barınma Yönetmeliği, 2014, m. 1-8).

Geri gönderme merkezlerinde kalacak yabancılara sağlanacak hizmetler temel olarak YUKK'un 59. maddesi ile belirlenmiştir. Bu madde kapsamında bedeli karşılanamayan acil ve temel sağlık hizmetlerinin ücretsiz sunulması, yabancıların belirli kişilerle görüşebilmeleri, telefon hizmetlerinden yararlanabilmeleri, çocukların yüksek yararlarının gözetilmesi, aileler ve refakatsiz çocukların farklı yerlerde barındırılması, çocukların eğitim ve öğretimleri konusunda MEB tarafından gerekli tedbirlerin alınması öngörülmüştür (Çelikel ve Öztekin Gelgel, 2016, s. 131; YUKK, 2013, m. 59). 2021 itibarıyla GİB tarafından işletilen geri gönderme merkezlerinin sayısı toplamda 26'dır. Adana, Ağrı, Ankara, Antalya, Aydın, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Edirne, Erzurum, Gaziantep, Hatay, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırıkkale, Kırklareli, Kocaeli, Malatya, Muğla, Van gibi illerde kurulmuş olan merkezlerin toplam kapasitesi 16.108'dir (Göç İdaresi Başkanlığı Faaliyet Raporu, 2021, 60). Bunların dışında Yozgat'ta bir kabul ve barınma merkezi (100 kişilik), Ankara, Kırıkkale ve Aydın'da da 3 insan ticareti sığınma evi bulunmaktadır (Er, 2021, s. 101).

2014 tarihli yönetmelikte ise genel olarak merkezlerde barınma-beslenme, güvenlik, temizlik, yabancının karşılayamadığı acil ve temel sağlık hizmetleri, psikososyal destekler, özel ihtiyaç sahipleri için uygun alanların tahsisi, kıymetli eşyalar için emanet hizmeti, nakil işlemleri ve diğer hizmetlerin sağlanması

öngörülmüştür. Yönetmelikte, hak ihlallerinin önüne geçmek, hizmet kalitesinin takibini yapmak amacıyla denetim konusu da düzenlenmiştir. Buna göre, merkezlerin, bağlı oldukları İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından sürekli, GİGM tarafından her yıl, İçişleri Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı tarafından üç yılda bir denetlenmesi; GİGM bünyesinde merkezlerin denetimlerine yönelik bir komisyon oluşturulması, il ve ilçe insan hakları komisyonlarınca hazırlanan raporların denetimlerde dikkate alınması ve raporlarda geçen eksiklikler konusunda yapılanların ilgili komisyonlara ve GİB'e bildirilmesi öngörülmüştür (Kabul ve Barınma Yönetmeliği, 2014, m. 14, 16).

2018'de GKY'de yapılan değişiklik sonucunda AFAD'ın geçici barınma merkezleri ile görev ve yetkilerinin GİGM'ye devredilmesi de il düzeyinde sonuçlar doğurmuştur. GKY'deki değişikliğe paralel olarak GİGM tarafından hazırlanan 15 Ekim 2018 tarihli Geçici Barınma Merkezlerinin Kurulması, Yönetilmesi ve İşletilmesine Dair Yönerge'nin yürürlüğe girmesi ile daha önce Afet ve Acil Durum İl Müdürlükleri tarafından yürütülen geçici barınma merkezlerinin yönetilmesine, barınma, gıda, eğitim, sağlık, psikososyal destek, temizlik, güvenlik gibi hizmetlerin koordine edilmesine ilişkin görevler İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yürütülmeye başlanmıştır. Yönergeye göre, valilikler tarafından işletilen veya işlettirilen bu merkezler, vali tarafından mülki idare amirleri arasından belirlenen bir yönetici ve en az biri il göç uzmanı ya da göç uzman yardımcısı olmak kaydıyla yeterli sayıda yönetici yardımcısı tarafından yönetilmektedir. Yönetici belirli yetkiler haricinde tüm yetkilerini yönetici yardımcısına devredebilmektedir. Ayrıca valinin onayına sunmak üzere il müdürlüğünde çalışan göç uzmanları veya uzman yardımcıları arasından yönetici yardımcısı belirlemek, gerekli durumlarda merkezde çalışan personellerin görev ve görev yerleri ile ilgili değişiklikler yapmak, merkezlere yönelik kabul ve sevk başvurularını almak, merkezlerde kalanlara ilişkin rapor ve tabloları ilgili birimlerden temin etmek ve valilik bünyesinde kurulacak komisyona sekretarya desteği vermek İl Göç İdaresi Müdürlüklerinin diğer bazı görevleri olarak düzenlenmiştir. (AFAD, 2015, m. 10-12).

Ayrıca GİGM'nin genel koordinasyonu ile MEB, Sağlık Bakanlığı, ASHB'nin taşradaki birimleri de kendilerine verilen yasal görevler çerçevesinde yerel düzeyde göç yönetimine destek vermektedirler. Bu genel çerçevede göç yönetiminde yerel düzeydeki yetki ve sorumluluğun büyük ölçüde merkezi hükümete bağlı kurumlarda olduğu söylenebilir. Öte taraftan Türkiye'deki göçmen nüfusun neredeyse tamamının kentlerde yaşıyor olması, yerel yönetimlerin göç yönetiminde nasıl bir rol üstlendikleri sorusunu gündeme getirmektedir.

Yerel Yönetimler

Göçmenler ve mültecilerle ilgili yaşanan sorunlara karşı daha hızlı ve yerinde çözüm geliştirilmesi, temel ihtiyaçların karşılanması ve uyum politikalarının yürütülmesinde yerel yönetimler, gelişmiş ülke pratiklerinde de görüldüğü üzere, önemli görev ve sorumluluklar üstlenmektedirler. Türkiye’de de toplam nüfusun dikkate değer bir kesimini oluşturan göçmen nüfusun %99’a yakınının kentlerde yaşıyor olması yerel yönetimleri önemli bir aktör olarak öne çıkarmaktadır. Ancak ilgili düzenlemelere bakıldığında güçlü merkezîyetçi geleneğin göç yönetimi konusunda da son derece belirleyici olduğu görülmektedir.

Nitekim birçok açıdan yenilikçi olmasına ve uluslararası standartları hedeflemesine rağmen 6458 sayılı YUKK’ta da yerel yönetimlerin göçle ilgili görev ve yetkilerinden söz edilmemiş ve yerel yönetimlerin bu konuda inisiyatif kullanmaları öngörülmemiştir. Yerel yönetimlerden yalnızca “uyum” başlıklı 96. maddede söz edilmiştir (YUKK: 2013, m. 96). Bu maddede yabancıların, uluslararası koruma başvuru sahiplerinin ve uluslararası koruma statüleri tanınmış kişilerin toplumla uyumlarını kolaylaştırmak, bilgi beceri kazanmalarını sağlamak üzere GİGM’nin planlayabileceği uyum faaliyetlerinde diğer kurum ve kuruluşların yanı sıra yerel yönetimlerin de öneri ve katkılarından faydalanılması öngörülmüştür. Bununla birlikte aynı maddenin 3. fıkrasında, yabancıların uyumlarına yönelik çeşitli hizmetlerin sunulmasında işbirliğinde bulunulacak aktörler arasında kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarına yer verilirken yerel yönetimlerden söz edilmemiştir (Çakırer Özservet, 2015, s. 95; Erdoğan, 2017, s. 42). Dolayısıyla yerel yönetimlerin, uyum faaliyetleri ile sınırlı bir çerçevede yalnızca öneri ve katkılarından yararlanılabilecek bir aktör olarak konumlandırıldığı ve göç yönetiminde asli sorumluluğun merkezi idareye verildiğini söyleyebiliriz.

Kanunda yerel yönetimler ile ilgili bulunan maddelerin bir diğeri ise 703 sayılı KHK ile mülga olan GİGM’in görev ve yetkilerinin düzenlendiği 104. maddenin 2. fıkrasında bulunan düzenlemedir: “Genel Müdürlük, görevleriyle ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonu sağlamakla yetkilidir.” (YUKK, 2013, m.104)

Diğer taraftan yerel yönetimlerle ilgili mevzuatta da göçmen ve mülteciler konusunda doğrudan destekleyici açık bir yetki veya göreve rastlanmamaktadır. Örneğin, 5393 sayılı Belediye Kanunu genel olarak verilecek hizmetler konusunda vatandaşları esas almaktadır (Belediye Kanunu, S.25874, 2005). Bunun tek istisnası ise 13. maddede düzenlenen hemşerilik hukukudur. Bu maddeye göre herkes ikamet ettiği beldenin hemşerisi olarak sayılmış; hemşerilerin, belediyenin karar ve hizmetlerine katılma,

faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye yardımlarından yararlanma hakları olduğu düzenlenmiştir (Belediye Kanunu, 2005, m.13).

Aynı maddede, belediyenin hemşeriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması ile ilgili gerekli çalışmaları yapması öngörülmüştür. Belediyenin görev ve sorumlulukları ile ilgili 14. maddede ise hizmetlerin vatandaşlara en yakın yerlerde ve en uygun yöntemlerle sunulması; engelli, yaşlı, düşük ve dar gelirlilerin durumlarına uygun yöntemler uygulanması düzenlenmiştir. Bunlarla birlikte 38. maddede yoksul ve muhtaçlara yönelik bütçedeki ödeneği kullanmak belediye başkanının görev ve yetkileri arasında sayılmıştır (Belediye Kanunu, 2005, m.13). Ancak söz konusu düzenlemelerde açıkça vatandaş olmayanlardan, göçmen ve mültecilerden söz edilmemiştir; yerel yönetimlerin inisiyatif alması için net bir çerçeve çizilmemiştir. İlgili maddelere bakıldığında hemşehri sayılmak için ikamet etmenin, hizmet alabilmek için ise vatandaş olmanın esas alındığı görülmektedir (Erdoğan, 2017, s. 40-41).

Mevzuattaki bu muğlaklık, bir taraftan göç ile ilgili net görev ve sorumlulukları olmayan yerel yönetimlerin ne yönde hareket edecekleri ve nasıl bir sorumluluk üstlenecekleri konusunda ciddi bir belirsizlik yaratmakta (Marmara Belediyeler Birliği, 2015, s. 7); öte taraftan birbirinden farklı söylem ve uygulamaların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu açıdan dört farklı yaklaşımın ön plana çıktığı gözlemlenmektedir (Danış ve Sert, 2019, s. 56-57).

İlk yaklaşıma açıkça göçmen ve mülteci nüfus istemediklerini dile getiren, belirli hizmetlere erişimi kısıtlamaya çalışan göçmen karşıtı belediyeler örnek olarak gösterilebilir. İkinci gruptakiler, sorunu görmezden gelerek sorumluluğun merkezi hükümette olduğunu belirten ilgisiz belediyelerden oluşmaktadır. Bu belediyeler yardım ve hizmetlere ilişkin harcamaların, mevzuattaki boşluk nedeniyle mali denetimler açısından sorun yarattığına dikkat çekmektedirler. Bunların yanı sıra göçmen ve mültecilere sınırlı insani yardım sunan belediyeler de bulunmaktadır. İstanbul'daki bazı ilçe belediyelerinin yardım faaliyetleri bu kapsamda değerlendirilebilir. Bu gruptaki belediyeler genellikle muhtaçlık ve yoksulluk esasına göre gıda, giysi ve eşya yardımı yapmakta, acil nitelikli ihtiyaçları karşılamak amacıyla kaynak yaratmaya çalışmakta, iş adamları ve hayırseverlerin katkılarını muhtaç durumdaki kişilere ulaştırarak yardım faaliyetleri yürütmektedir. Sınırlı ve düzensiz nitelikli yardım yapan bu gruptaki belediyelerin konuyla ilgili pasif bir tutum benimsedikleri de gözlenmektedir. Son gruptakiler ise yerel düzeyde etkin bir şekilde göç yönetimine katkı sunan, sosyal yardımlar dışında sosyal uyuma yönelik çalışmalara da önem veren belediyelerden oluşmaktadır (Danış ve Sert, 2019, s. 56-57; Erdoğan, 2017, s. 77-79).

Önemli sayıda Suriyeliye ev sahipliği yapan Sultanbeyli Belediyesi son gruptaki belediyelerin önde gelen örneklerinden biridir. Sultanbeyli Belediyesi ülkesinden ayrılmış ve koruma ihtiyacı olan göçmen ve mültecilere yönelik geliştirdiği model ile dikkat çekmektedir. Belediyedeki yöneticilerin katkısıyla 2014'te kurulan Mülteciler Derneği, ulusal ve uluslararası iş birlikleri geliştirerek çeşitli alanlarda mültecilere yönelik hizmet ve destek faaliyetleri yürütmektedir. Bütüncül bir yapıda hizmet sunabilmek amacıyla 2016'da derneğe bağlı olarak kurulan Mülteciler Toplum Merkezinde sağlık, barınma, eğitim, kültür, danışmanlık, tercümanlık, hukuk, istihdam, insani yardım, sosyal hizmet, rehberlik, psikolojik destek, fizik tedavi, rehabilitasyon gibi alanlarda mültecilere ücretsiz hizmet sunulmakta; meslek ve hobi kursları düzenlenmekte, sosyal uyum faaliyetleri gerçekleştirilmektedir (Erdoğan, 2017, s. 16-29; Mülteciler Derneği, 2019).

Suriyelilere yönelik yürüttüğü hizmetlerde geliştirdiği model ile öne çıkan belediyelerden biri de Gaziantep Büyükşehir Belediyesidir. 2015 yılında kurumsal kapasiteyi artırmak ve yerel düzeyde göç yönetimini desteklemek amacıyla Göçmen İşleri Şube Müdürlüğünü kuran Büyükşehir Belediyesi, ilgili kurumlarla işbirliği halinde çeşitli alanlarda Suriyelilere yönelik önemli çalışmalar yürütmeye başlamıştır. Bu kapsamda Bilgi ve Eğitim Merkezi, Ensar Toplum Merkezi, Toplum Merkezi, Kadın Gelişim ve Dayanışma Merkezi, Yaşayarak Öğrenme Merkezi, Sosyal Araştırma Merkezi, Kadın Sığınma Evi kurulmuştur. Belediye oluşturduğu bu merkezler aracılığıyla eğitim, sağlık, barınma, sosyal uyum, istihdam, rehberlik ve danışmanlık ile ilgili çeşitli alanlarda hizmet vermekte; sanat ve meslek edindirme kursları düzenlemekte ve ihtiyaç sahibi kişilere sosyal yardımlar yapmaktadır (Gedikoğlu, Doğan, 2018, s. 5-7).

Göç konusundaki çalışmalarıyla öne çıkan belediyelerden biri de Zeytinburnu Belediyesidir. Zeytinburnu, Türkiye'nin en çok göç alan ve özellikle düzensiz göçmenlerin rağbet gösterdiği ilçelerinden biridir. Zeytinburnu Belediyesi Suriye kaynaklı kitlesel göçler yaşanmadan önce uluslararası proje ve iş birliklerinden de yararlanarak göç konusunda çalışmalar yapmaya başlamıştır. 2005 yılında bilim insanlarının, yerel yöneticilerin ve merkezi hükümet temsilcilerinin de katılımlarıyla düzenlenen "Uluslararası Göç Sempozyumu" bu konudaki öncü çalışmalar arasındadır (Zeytinburnu Belediyesi, 2006).

Bu çerçevede uluslararası göç konusuna önem veren Zeytinburnu Belediyesi, yerel yönetimlerin AB sürecinde göç ile ilgili konularda bilgi ve kapasitelerini artırmak, entegrasyon sürecine katkı sağlamak amacıyla birçok AB projesi içinde de yer almıştır (Zeytinburnu Belediyesi, 2006). Bu projeler, Türkiye'de Göç Yönetimi İle İlgili Yerel Belediyelerin Kapasitelerinin Desteklenmesi Projesi, Göçmen Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi Projesi, Göçle Gelen Ailelerin Şehir Hayatına Adaptasyonu İçin Belediyeler Arası Diyalog Projesi, Kozmopolitik Bir Gelecek İçin Değişim Projesi, Göçmenlere Yönelik

Sosyal Hizmetlerde Yerel Yönetim Kapasitesinin Güçlendirilmesi Projesi, Türkiye’de Göç Yönetimi İle İlgili Yerel Belediyelerin Kapasitelerinin Desteklenmesi Projesi olarak sıralanabilir.

Bunlarla birlikte yabancıların yoğun olarak yaşadığı bazı belediyelerin kentte yaşayan yabancıların katılımlarını teşvik edecek bazı mekanizmaları hayata geçirdikleri de görülmektedir. Örneğin, yabancıların talep, dilek, şikayetlerini yetkili mercilere iletmek amacıyla yabancıların yoğun olarak yaşadığı Alanya’da 2004’te kurulan Yabancılar Meclisi, Bursa Kent Konseyinin çalışma gruplarından biri olarak 2011’de kurulan Bursa Kent Konseyi Yabancılar Çalışma Grubu, 2014’te Antalya Konyaaltı Kent Konseyi çatısı altında oluşturulan Yabancılar Meclisi örnek uygulamalar olarak öne çıkmaktadır. Ancak sembolik ve gönüllü hizmetlere aracılık eden bu oluşumların vatandaş olmayanların dâhil edileceği bir alt yapıya sahip olmadıkları belirtilmektedir (Erdoğan, 2017, s. 42-43).

Bu çerçevede yerel yönetimlerin göçmen ve mülteciler konusunda yürüttükleri çalışmalarda karşılaştıkları en temel sorunun yasal nitelikte olduğu, mevzuattaki boşluğun yerel yönetimlerin göçle ilgili hizmet ve faaliyetleri açısından sorun teşkil ettiği söylenebilir. Yasal belirsizlik, yerel yönetimler açısından kaynak sorununu da beraberinde getirmektedir. Öz kaynakları yeterince sınırlı olan belediyeler, Türk vatandaşlarının sayısına göre merkezi yönetim bütçesinden aldıkları payı göçle ilgili sorunların çözümü için de kullanmak zorunda kalmaktadırlar. Göçmen ve mülteci nüfusun yoğun olarak yaşadığı yerlerde hizmet sahaları genişleyen ve göçle ilgili ek finansman desteği alamayan belediyeler mali açıdan sorun yaşamaktadırlar (Demirhan ve Aslan, 2015, s. 53-55).

Örneğin, 2015’te hazırlanan “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” adlı raporda Suriyelileri yoğun olarak ağırlayan şehirlerin belediye hizmetleri açısından %10’luk bir ek yükün altına girdikleri ifade edilmiştir. Bu nedenle raporda şehirlerdeki altyapının güçlendirilmesi, yeni çalışanların istihdam edilmesi, belediye bütçelerinde gerekli ayarlamaların yapılması, sahadaki durumu ve yapılması gerekenleri yakından bilen yerel otoritelere inisiyatif verilerek yerel ile merkez arasında koordinasyon sağlanması önerilmiştir (Orhan ve Senyücel Gündoğar, 2015, s. 36). Bu bağlamda yerel yönetimlerin yürüttükleri çalışmalarda karşılaştıkları önemli bir sorunun da mali nitelikte olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca hem mevzuatta vatandaş olmayanlara yönelik bir düzenleme olmaması hem de hukuki, idari ve finansal bağlamdaki belirsizliklerden dolayı yerel yönetimlerin göç ve mülteciler konusunda tereddüt ettikleri ve yapılacak yardım ve çalışmaların Sayıştay denetimlerinde usulsüzlük olarak nitelenebileceğinden endişe duydukları tespit edilmiştir. (Adıgüzel ve Tekgöz, 2019, s. 26-27).

Çoğu belediyenin kent sınırları dâhilinde yaşayan göçmen ve mültecilere ilişkin ayrıntılı ve güvenilir verilere sahip olmayışı da önemli sorunlara yol açmaktadır. Göçmen ve mülteci nüfusun özellikleri,

ihtiyaçları ve dağıtılan yardımlara ilişkin sistematik bilgilerden yoksun olan belediyelerin uluslararası fonlara erişimi mümkün kılacak projeler geliştirmeleri, veri temelli yerel politikaları uygulamaları ve hizmetlerde verimlilik sağlayabilmeleri önemli derecede zorlaşmaktadır (Danış ve Sert, 2019, s. 61-63).

Yerel yönetimlerin yaşadıkları önemli bir sorun da yerel halkın mültecilere bakışı ile ilgilidir. Özellikle Suriyeliler konusunda hem kalış süresinin uzaması hem de ekonomik sorunların ve işsizliğin artarak devam etmesi yerel halkın meseleye olan bakışını olumsuz etkilemektedir. Bu koşullarda yerel halk belediyelerin Suriyelilere yönelik yaptıkları yardımlara tepki göstermekte ve bu yardımların kendilerine harcanması gereken bütçeden karşılandığını düşünmektedir (Akman, 2018, s. 460)

Yerel yönetimler ise hem mültecilerin oy potansiyellerinin olmaması hem de seçim süreçlerinde yaşanan hararetli tartışmalar sebebiyle yardım yapmaktan vazgeçebilmektedirler (Akman, 2018, s. 460).

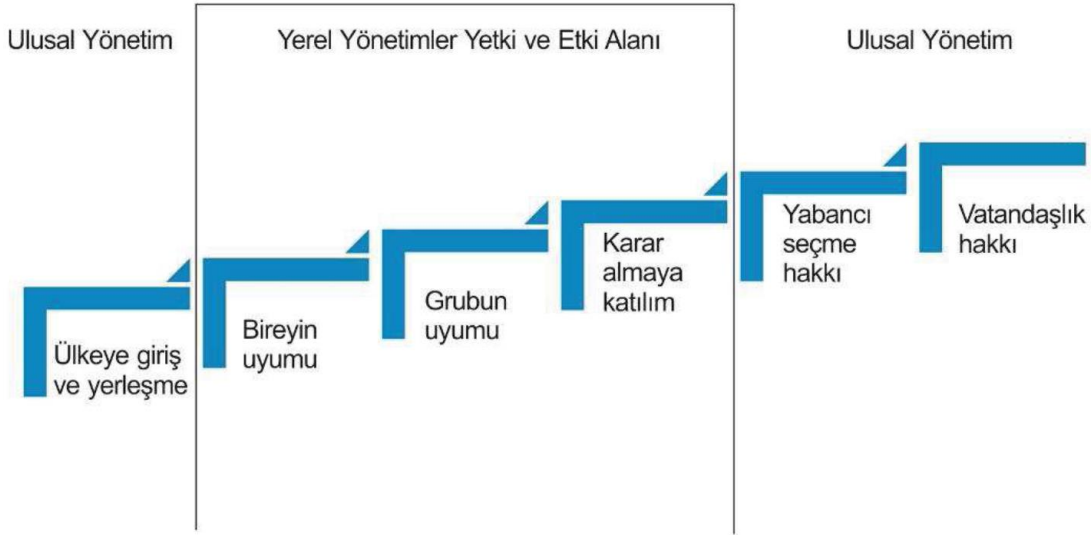
Yaşanan sorunlar aynı zamanda yerel yönetimlerin göç konusunda aktif bir tutum benimsemelerini de önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Bu duruma yol açan iki temel neden olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi göç ve sığınma hareketlerinin temelde bir güvenlik meselesi olarak görülmesi ve bu nedenle yerel yönetimlere yetki devrine çok sıcak bakılmamasıdır (Danış ve Sert, 2019, s. 58). İkincisi ise yerel yönetimlerin merkezi politikalara uygun bir şekilde gelenlerin geçiciliği üzerinden tutum belirlemesi ve sorunlara geçicilik üzerinden bakmayı sürdürmesidir. Bu bakış açısı yerel yönetimlerin göçle ilgili çalışmalarını önemli ölçüde sınırlandırmaktadır. Yasal, idari ve mali kapasite yetersizlikleri, fazladan işten kaçınma, yerli seçmenin olumsuz tavrı, göçle ilgili konularda yerel yönetimlere yeteri kadar inisiyatif tanınmaması, yapılacak yardımlarla göçmenlerin kalıcılıklarını pekiştirme endişesi yerel yönetimlerin geçicilik algısını sürdürmelerinde belirleyici olmaktadır (Yıldız ve Çakırer Özservet, 2016, s. 131-133). Sonuç olarak, Türkiye'de yerel yönetimlerin göç yönetimi ile ilgili yasal ve kurumsal altyapıya sahip olmadıkları, göç yönetimine yeterli ölçüde destek sağlayamadıkları ya da belirli ölçüde çekimser kaldıkları görülmektedir (Kara ve Dönmez Kara, 2015, s. 15).

Bu açıdan yerel yönetimlerin yetki, kapasite ve kaynaklarının artırılarak hukuki, idari ve mali açılardan güçlendirilmeleri, dünyadaki örneklere de uygun bir şekilde kentte yaşayan mültecilerle ilgili inisiyatif sahibi olmaları oldukça önemlidir (Erdoğan, 2016, s. 35). Sosyal içerme, yerel uyum, barınma, sosyal hak ve temel ihtiyaçların karşılanması gibi konularda yerel yönetimlere önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir (Erdoğan, 2017, s. 43).

Ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte yerel yönetimlerin göçmenlerin ülkeye girişlerinden vatandaşlık alma ile sonuçlanan aşamaya kadar yetki ve sorumlulukları bulunmaktadır. Özellikle sosyal

içerme, yerel uyum, toplumla karşılaşma, günlük temel ihtiyaçların karşılanması gibi alanlarda yerel yönetimlerin çok daha fazla inisiyatif aldıkları görülmektedir (Erdoğan, 2017, s. 43).

Şekil 1: Uyum merdiveni ve yerel yönetimlerin yetki alanı

Kaynak: Daoudov, 2013, s. 17

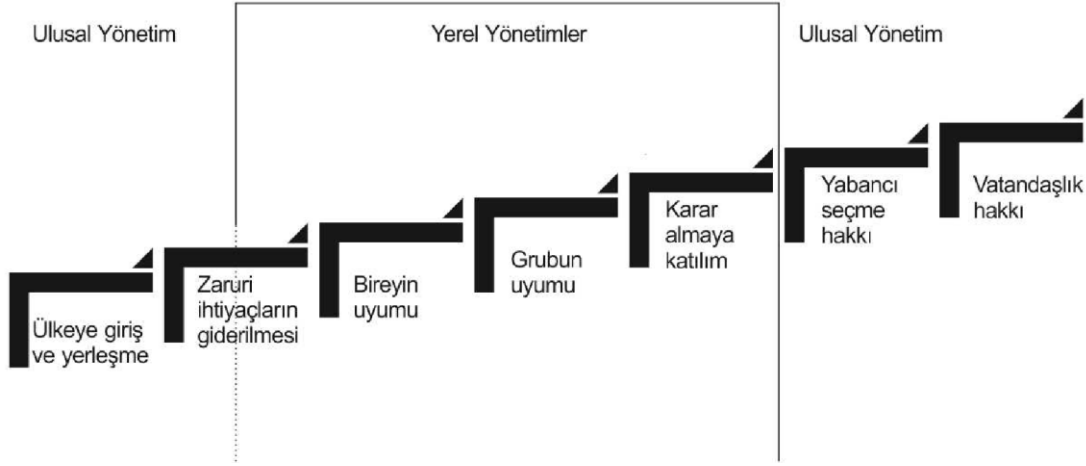
Yerel yönetimlerin göç eden kitlelerin entegrasyonu konusunda olması gereken üzerine çeşitli çakışmalar da bulunmaktadır. Göç ve uyum konusunda yerel yönetimlerin yaklaşımları üzerine çalışma yapan Daoudov (2013, s. 18) merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin inisiyatif alanını “uyum merdiveni” ile anlatmaya çalışmaktadır. Ülke sınırının geçilmesiyle başlayan ve vatandaşlık alınıp, hukuken kendisine tanımlanan “yabancı” statüsünden sıyrılıncaya kadar geçen süreçte 6 aşama mevcuttur. Bunlar; ülkeye giriş ve yerleşme, bireyin uyumu, grubun uyumu, karar almaya katılım, seçme hakkı verilmesi ve vatandaşlık almadır. Gelişmiş ülkelerde ülkeye giriş, yerleşme/ikamet izni, çalışma izni gibi konular ülkenin göç politikası çerçevesinde çoğunlukla da merkezi yönetimin inisiyatifinde gerçekleşmektedir. Birinci aşamanın tamamlanmasıyla birlikte ferdi uyum aşamasına geçilir. Bu aşamada göçmenin içinde bulunduğu topluma bireysel uyum sağlaması hedeflenir. Bu kapsamda göçmen çeşitli kurslara tabi tutulur. Bu kurslar ile göç edilen ülkenin dili, tarihi, kültürü ve o ülkeyle ilgili daha birçok konu öğretilir, meslek kursları ile çeşitli beceriler kazandırılır. İkinci aşamanın sonunda göçmenler grup olarak ele alınmaya başlanır. Bu aşamada sivil toplum örgütleri de aktif rol alır. Sürecin bir üst aşamasında ise göçmenin içinde bulunduğu toplumda sınırlı da olsa karar alma süreçlerine dâhil olması söz konusudur. Yerel yönetimler tarafından ya da onların teşviki ile yerel danışma meclisleri oluşturulur. Vatandaş olmayanların da yönetim süreçlerine dâhil edilmesi demokrasinin yerel düzeyde önemsendiği birçok gelişmiş ülkede uygulanmaktadır. Yabancılar

meclisi bu alanda sıklıkla karşılaşılan modellerden biridir. Göçmenin uyumu için çok önemli olan bu süreçte göçmenler içinde buldukları toplumla ilgili görüşlerini bildirirler. Görüşler ancak yetkili karar organlarınca değerlendirilerek karara dönüştürülür. 5. aşamaya kadar olan süreçte yerel yönetimler aktif rol almaktadırlar. Uyumla ilgili aşamalardan sonra sıra göçmenin seçme hakkını elde edeceği 5. aşamaya gelmektedir. Bu aşamada birçok gelişmiş ülkede yerleşik duruma geçen göçmene yerel seçimlerde seçme, bazı ülkelerde ise seçilme hakkı tanınmaktadır. Uygulamada farklılıklar görülmekle birlikte bu hak, ancak göç edilen ülkede belirli bir süre yaşamış ve/veya kesintisiz ikamet etmiş olma şartına bağlı kılınmıştır. Sürecin son aşamasında, göçmene vatandaşlık verilerek ülkenin kendi vatandaşlarıyla eşit statüye getirilmektedir.

Öte yandan uluslararası göç gönüllü şekilde gerçekleşebileceği gibi zorunlu sebeplerle de ortaya çıkabilir. Bireyin isteğiyle gerçekleşen uluslararası nüfus hareketlerinde çoğunlukla birey yalnız ya da birkaç kişi ile birlikte hareket ederken zorunlu sebeplerin ortaya çıkardığı nüfus hareketleri ise neredeyse her zaman kitlesel boyutlara ulaşır. Zorunlu sebeplere dayanan ve kitlesel boyutlarda gerçekleşen uluslararası göç hareketleri ise diğer göç hareketlerinden farklı olarak olağanüstü bir durum ortaya çıkarır. Hatta “kriz” boyutuna ulaşabilen bu olağanüstülük ülkeye girişteki olağan prosedürü de işletelemeyebilir. Örneğin 2011 yılında Suriyeliler de Türkiye sınırında olağanüstü bir durum ortaya çıkarmış, Suriyelilerin pasaportlarının ya da kimliklerinin olup olmadığına bakılmaksızın beyanları ile kayıtları alınarak ülkeye girişlerine izin verilmiş, hatta kayıtları alınmadan ülkeye giriş yapanlar da olmuştur. Giriş yapanlardan kendi imkânları ile yakınlarının yanlarına yerleşemeyenler kurulan GBM'lere yerleştirilerek barınma ve beslenme gibi zaruri ihtiyaçlarının giderilmiştir. Bu şekilde gerçekleşen ülkeye girişlerde bireysel gerçekleşen göç hareketlerinden farklı olarak uyum merdivenindeki ikinci aşamaya geçilmeden önce bireyin beslenme ve barınma gibi öncelikli ihtiyaçlarının giderilmesi gerekir. Zorunlu ihtiyaçları karşılanmadan bireyin uyumu aşamasına geçilmesi mümkün değildir. Barınma merkezlerinden çıkarak kentsel alanlarda yaşamaya başlayanlar için de benzer durum geçerlidir. Dolayısıyla Suriyeliler özelinde olduğu gibi zorunlu şekilde ve kitlesel boyutlarda yaşanan göç hareketlerinde ülkeye giriş ve uyum aşamaları arasında bir ara aşama mevcuttur. Bu ara aşamada öncelikli olarak merkezi yönetim kurumları görev alırken, ülkeye giriş yapan mültecilerin kentlerde yaşamaya başlaması ile birlikte onlara yönelik insani ihtiyaçların tespiti ve giderilmesinde yerel yönetimler en önemli aktörlerden biri haline gelmektedir. Bu nedenle olağanüstü şekilde gerçekleşen zorunlu ve kitlesel göç hareketlerinde uyum merdivenine gönüllü gerçekleşen göç hareketlerinden farklı olarak yeni bir aşama eklenmelidir.

Şekil 2: Zorunlu ve kitlesel göç hareketlerinde uyum merdiveni ve yerel yönetimlerin yetki alanı

Kaynak: Daoudov, 2013'ten yararlanılarak geliştirilmiştir.

AB ülkelerinde göçmen başvuruları genellikle ulusal düzeyde incelenmekte, ikamet ve istihdama ilişkin işlemler ise yerel düzeyde yapılmaktadır. Bu nedenle AB ülkelerinde yerel yönetimlerin; göçmenlerin kente ve topluma uyumu, daha iyi yaşam imkânlarına kavuşmaları, yerel hizmetlere ve karar alım süreçlerine katılımları için bazı adımlar attıkları görülmektedir. Amsterdam'daki "Kültürel Çeşitlilik Bürosu", Birmingham'daki "Toplum İlişkileri Kurulu, Sürekli Danışma Formu ve Eşitlik Bölümü", Bolonya'daki "Bolonya ve Yetki Alanındaki Üçüncü Ülkelerin Vatandaşları Metropol Formu", Frankfurt'taki "Çok Kültürlülük İşleri Bürosu", Madrid'deki "Belediye Kültürler Arası Arabuluculuk Birimi", Viyana'daki "Entegrasyon Evi" bu amaçla kurulmuş birimlerdir (Murat ve Taşkesenlioğlu, 2009, s. 127-151).

ABD, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi klasik göç ülkeleri ile Almanya, Fransa ve İngiltere gibi sömürge ülkelerinden ya da az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere emek göçü alan gelişmiş göç ülkelerinden farklı olarak Türkiye, birçok gelişmiş ülkenin kendi nüfusundan çok daha fazla göçmen barındıran ve hatta göçmenlerin %96'sından fazlası kentlerde yaşayan bir ülke haline gelmiş olsa da göç politikasının Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana merkezi yönetimin yetkisiyle belirleniyor olması sebebiyle "uyum merdiveni" olarak da ifade edilen bu uzun süreçte yerel yönetimlere görev, yetki, rol veya sorumluluk verilmemiştir. Ancak Türkiye ister transit isterse hedef ülke konumunda olsun yerel yönetimler, göçmenlere kentsel hizmet sunumunda çok önemli bir konumda bulunmaktadır. Örneğin, 2013 yılına kadar Suriyelilerin neredeyse tamamı kurulumu ve ihtiyaçları, merkezi yönetim, sivil toplum örgütleri ve sınırdaki bazı belediyeler tarafından desteklenen ve AFAD tarafından yönetilen GBM'lerde kalmışlardır (Kutlu, Örselli ve Kahraman, 2016, s. 450). 2018 yılı sonu itibarıyla 3,6 milyonu aşan Suriyeli nüfusunun sadece

%4'lük kısmı merkezi yönetime bağlı GBM'lerde yaşamlarını sürdürmektedir. Bu durumda Suriyelilerin ezici bir çoğunluğu Türkiye'nin neredeyse bütün kentlerine dağılmış durumdadır. Dolayısıyla Türkiye sadece dünyanın en fazla mülteci barındıran ülkesi değil, aynı zamanda en fazla kentli mültecinin yaşadığı, yani merkezi yönetim tarafından finanse edilen barınma merkezleri dışında yerel yönetimlerce sunulan kentsel hizmetlerden faydalanılan bir ülke durumundadır. Hatta bu hizmetler yerel yönetimlere ek kaynak, yetki ve kapasite artırımı olmadan sunulan hizmetlerdir.

YEREL YÖNETİMİN ETKİNLİĞİNE İLİŞKİN ÖNERİLER

Göç alanına ilişkin en temel sorunlardan biri; düzenlemelerin göçün yönetimine dair etkili bir sistem öngörmemesi ve bu kapsamdaki düzenlemelerin Türkiye'ye yönelen göçlerin artmasına rağmen ertelenmesidir. Türkiye'de 6458 sayılı YUKK öncesinde etkili bir göç sisteminin gelişimine ket vurmasıdır. Bu aynı zamanda göç yönetiminde uzmanlaşmayı da geciktirmiştir. Oysa Türkiye, artan düzensiz göçlere ve AB uyum sürecinin gerekliliklerine bağlı olarak bu alandaki sivil yapılanmayı -geçmişteki göç tecrübesi ve kurumsallaşma ışığında- çok daha erken bir tarihte tamamlayabilseydi, 2012 itibarıyla yaşadığı kitlesel göç krizini çok daha hazırlıklı bir şekilde yönetebilirdi. Yeni yasanın kabulü ve göç yönetiminden sorumlu sivil bir birimin kurulması her ne kadar olumlu gelişmeler olsalar da GİGM'nin kuruluşu, Suriye kaynaklı kitlesel göç krizinin yaşandığı bir döneme denk gelmiştir. 2013 yılında YUKK'un kabul edilmesiyle kurulan GİGM, taşra yapılanmasını ancak 2015 yılının ortasında tamamlayabilmiştir. Bu süreçte net bir politika belirlenmemesi, Valiliklerin inisiyatifleriyle farklı uygulamalara gidilmesi ve ortaya çıkan göçlerin sayısal büyüklüğü GİGM üzerinde ciddi bir yük yaratmıştır (Görmez ve diğerleri, 2017, s. 568).

Meydana gelen göçlerin nicelik ve kapsam itibarıyla büyüklüğü kayıtlama alanında da önemli sorunlar yaratmıştır. Başlangıçta krizin kısa süreceğine, Esad rejiminin yıkılacağına ve insanların geri döneceğine dair bir beklenti oluşması, üçüncü ülkelere gitmek isteyenlerin düzensiz statüde kalmayı tercih etmesi ve kurumsal kapasitenin bu süreçte yetersiz kalması kayıt almayı büyük ölçüde zorlaştırmış ve ilk iki yıl ciddi bir kayıtlama süreci yaşanmamıştır (Erdoğan, 2015, s. 194-195; Erdoğan ve Ünver, 2015, s. 29). Bu durum ülkeye gelenlerin doğru analiz edilmesini, güvenilir verilerin oluşturulmasını, etkili bir ihtiyaç analizi ve yardım planlaması yapılmasını engellemiştir. Oysa süreç yönetimi açısından kritik önemi haiz olan kayıtlama, aynı zamanda merkezi/yerel birimlerin, ulusal/uluslararası STK'ların ve uluslararası kuruluşların yardım ve hizmet çalışmalarına sağlıklı bir zemin yaratmaktadır (Erdoğan, 2015, s. 196-197).

Buna karşılık Türkiye'ye göç eden kişilere ilişkin tutulan verilerde eksiklik ve tutarsızlıklar bulunmakta, bu kişilere erişimde ve hizmet sunumunda sorunlarla karşılaşabilmektedir. Dolayısıyla veri kalitesi ve tutulan kayıtlara dair sorunların tümüyle çözülebildiğini söyleyemeyiz. Bu nedenle mültecilere

ilişkin kayıtların tüm ayrıntıları (kişisel bilgiler, aile bilgisi, eğitim ve mesleki deneyim, sağlık durumu vb.) içerecek şekilde tutulması, mevcut verilerin gözden geçirilerek güncellenmesi, veri kalitesinin sürekli bir şekilde iyileştirilmesi ve eldeki verilerin alandaki aktörlerle paylaşılması için gerekli tedbirlerin alınması göç yönetimi açısından kritik önemdedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 201-202).

Son verilere göre, Türkiye’de kayıtlı; 4 milyon civarında geçici koruma statüsü sahibi, 400 bine yakın uluslararası koruma başvuru sahibi olmak üzere 4 milyon civarında mülteci yaşamaktadır. Bunlarla birlikte ikamet izniyle Türkiye’de bulunan düzenli göçmen sayısı 1 milyon civarındadır. Bu sayılara kayıt yaptırmayan düzensiz göçmenler dâhil değildir. İlerleyen yıllarda ise yeni doğacak çocuklar, yapılacak olası aile birleşmeleri ve gelecek yeni mülteciler ile bu sayının daha da artacağı öngörülmektedir. Bu veriler üzerinden görevli personel sayısına bakıldığında çarpıcı bir sonuçla karşılaşmaktadır. Avrupa’da iltica başvurusunun en çok yapıldığı; ancak Türkiye ile kıyaslandığında çok daha az sayıda mültecinin yaşadığı Almanya’da bile toplamda 7 bin civarında personel görev yapmaktadır. Türkiye’de ise göç yönetiminden sorumlu GİGM’in merkez ve taşra örgütlerinde görev yapan personel sayısı 3.825’dir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021, s. 9-10; Menekşe, 2018, s. 209-211).

Öne çıkan sorunlardan bir diğeri ise göç alanında faaliyet yürüten kurum ve örgütler arasında yaşanan koordinasyon eksikliğidir. Koordinasyonsuzluk aynı zamanda ilgili kurum ve kuruluşların ortaya çıkan sorunlara zamanında tepki verememelerine de yol açmıştır. Koordinasyona ilişkin eksiklikler merkez ve taşra örgütleri arasında görülebildiği gibi, farklı kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve STK’lar arasında da mevcuttur. Bu çerçevede söz konusu aktörler tarafından yürütülen çalışmaların ortak bir stratejiye dayanmadığı, aynı idarenin taşra örgütleri arasında dahi uygulamalar arasında farklılıklar görülebildiği, merkezi idarenin farklı birimleri, yerel yönetimler ve STK’ların yürüttükleri çalışma ve yardımları etkin ve verimli bir şekilde planlayamadıkları belirtilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 198). Merkezi düzeyde koordinasyon ihtiyacına cevap verebilecek yapı, Göç Politikaları Kurulu (GPK) adıyla YUKK’ta ihdas edilmiş olmasına rağmen, Kurul ilk toplantısını, kitlesel göç krizinin üzerinden 5 yıl geçtikten sonra, 2017 yılında gerçekleştirebilmiştir. Meydana gelen bu gecikme koordinasyon sürecine de zarar vermiştir. Diğer yandan GPK yeni hükümet sistemi değişiklikleri kapsamında Göç Kurulu (GK) adıyla yeniden yapılandırılmıştır. 2017 yılından bu yana belirli tarihlerde toplanarak koordinasyon süreçlerine olumlu katkı sunan Kurulun, bakanlık, kurum ve kuruluş temsilcilerinden oluştuğu görülmektedir. Koordinasyon sürecinin ve yürütülecek çalışmaların başarıya ulaşması ise düzenli aralıklarla yapılacak Kurul toplantılarına ilgili yerel yönetimlerin, STK’ların ve akademisyenlerin katılımlarının sağlanmasıyla mümkün olabilecektir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 199).

Türkiye’de bulunan mültecilerin sayısı ve sorunun büyüklüğü hesaba katıldığında kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve STK’ların koordinasyon halinde çalışmaları oldukça önemlidir. Diğer yandan krizin dinamik yapısı, koordinasyon ve işbirliği konusunda görülen aksaklıklar, kapasite yetersizliği, stratejik karar eksikliği ve mülteci sayısının 4 milyon civarında olması nedeniyle yeni bir kurumsal yapılanmaya gidilmesinin göç yönetimi açısından daha etkili olacağı ifade edilmektedir. Bu kapsamda bir göç bakanlığının kurularak sürecin bakanlık düzeyinde ele alınması önerilmektedir (Erdoğan ve Ünver, 2015, s. 27; Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 204).

Önemli sorunlardan biri de Türkiye’nin göç yönetiminin oldukça merkeziyetçi bir yapıya sahip olmasıdır. Mültecilerin yaklaşık %98’inin kentlerde yaşıyor olmasına rağmen göçe ilişkin politikalar merkeziyetçi bir bakışla ele alınmaktadır (Aktel ve Kaygısız, 2018, s. 599; Erdoğan, 2019, s. 7). Oysa göç yönetiminde etkili sonuçlar alınabilmesi yerel yönetimlerin de sürece aktif bir şekilde katılım göstermeleriyle mümkündür. Ancak mevzuatta yerel yönetimlerin göç yönetiminde görev ve sorumluluk üstlenmelerini sağlayacak yönde düzenlemeler bulunmamaktadır. Bazı belediyeler kısıtlı kapasiteleriyle mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik girişimlerde bulunmuşlarsa da bu şartlarda merkezi yönetim üzerindeki yükün azaltılmasına yeteri kadar destek verememişlerdir. Ayrıca yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarına dair net bir çerçeve olmadığı için yapılan hizmet ve yardımlarda uygulama birliği de sağlanamamıştır (Görmez ve diğerleri, 2017, s. 570). Bu nedenlerle yerel yönetimlerin hukuki, idari ve mali açılardan güçlendirilerek yerel uyum, barınma ve temel ihtiyaçların karşılanması gibi günlük hayatta karşılaşılan sorunların çözümünde aktif rol üstlenmelerine ihtiyaç duyulmaktadır (Erdoğan, 2016, s. 35, 2017, s. 43).

Bunlara ilaveten merkezi ve yerel düzlemde, STK’lar ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği düzeyinin yeteri kadar geliştirilmediği görülmektedir. Türkiye’de mülteciler konusunda çalışma yürüten çok sayıda STK ve uluslararası kuruluş olmasına rağmen Türkiye’nin bu kuruluşlarla yeterli ölçüde verimli işbirlikleri kurabildiği söylenemez (Altunkaynak Vodina, 2019; Mackreath ve Gülfer Sağnıç, 2017). Güvenlik endişelerini öne alarak süreci merkezi düzeydeki kurumlar eliyle yürütme alışkanlığı, ihtiyaç duyulan etkili koordinasyon ve işbirliği yapısını olumsuz etkilemiştir. Uluslararası kuruluşların sundukları mali yardımların beklentilerin altında kalması ve yardım faaliyetlerine yönelik duyulan endişeler de benzer şekilde işbirliği sürecini olumsuz etkilemiştir (Erdoğan, 2019, s. 15).

Ancak Türkiye’nin dünyada en çok mültecinin bulunduğu ülke olduğu göz önüne alındığında ulusal/uluslararası STK’lar ve uluslararası kuruluşlara da büyük sorumluluklar düştüğü açıktır. Bu çerçevede ilgili aktörlerin mültecilere yönelik yardım ve çalışmalarının önündeki engellerin azaltılması ve merkezi yönetimin üzerindeki yükün ve sorumlulukların paylaşılması göç yönetiminde etkili sonuçlar

alınması açısından oldukça önemlidir. Son olarak, sınır güvenliği ve sınır yönetimine yeterli ölçüde önem verilmeyişi de göç yönetiminde öne çıkan sorunlar arasındadır. Sınır güvenliğinden sorumlu kurumların fazlalığı ve güvenlik tehditlerinin çeşitlenmesi gibi sorunlar entegre sınır güvenliği politikasının uygulanmasını zorlaştırmaktadır (Yeşiltaş, 2015, s. 37). Bu konuda ihtiyaç duyulan tedbirler tümüyle uygulanmadığı ve öngörülen kurumsal yapılanma gerçekleştirilemediği için düzensiz göçler sürekli bir şekilde artış göstermektedir. Bununla birlikte düzensiz göçle mücadele GİGM'nin en önemli görevleri arasında yer almaktadır: GİGM, düzensiz göç konusunda kolluk birimleri ve ilgili birimler arasında koordinasyonu sağlamak, bu konuda önlemler alıp alınan önlemlerin uygulanmasını takip etmekle görevlidir. Düzensiz göçle mücadeleye ilişkin görevler GİGM bünyesinde yer alan Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Fakat GİGM'nin kolluk yetkisinin bulunmayışı düzensiz göçle mücadelede hedeflenen seviyelere ulaşılmasını engellemektedir. GİGM'in bu kapsamdaki görevi mevzuata bakıldığında koordinatörlüğün ötesine geçememektedir. Bu açıdan GİGM ile birlikte bir sınır yönetim birimi kurulabilmiş olsaydı, düzensiz göçle mücadele, sınır güvenliği, geri gönderme işlemleri, kaçakçılıkla mücadele, insan kaçakçılığı ve ticaretiyle mücadele gibi konularda önemli derecede iyileşmeler sağlanabilirdi. Sınır yönetimi ve göç yönetimi birbirini tamamlayan bir bütün olarak değerlendirildiğinde göç yönetim sistemini tamamlayacak bir sınır yönetim birimine duyulan ihtiyaç daha iyi anlaşılabilir. Etkin bir sınır yönetimi ilgili kurumlar üzerindeki yükü azaltacağı gibi göç ve ilticanın yarattığı güvenlik endişelerinin giderilmesine de olumlu etki edecektir. Etkin sınır yönetimi ve doğru giriş politikaları, Türkiye'de, düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığını önlemede, dayanaksız sığınma talep edecek kişileri caydırmada, düzensiz göçten iltica sistemine geçişi engellemede, göç ve ilticaya yönelik bilgi birikimi sağlamada ve bu noktada ortaya çıkan iç ve dış güvenlik sorunları ile mücadelede de olumlu katkılar sağlayacaktır (Acer ve diğerleri, 2010, s. 151-157). Bu nedenlerle görev ve yetkileri iyi tanımlanmış, fiziki ve teknik altyapısı sağlam, denetlenebilir, insan hak ve özgürlüklerine saygılı, işbirliğinin en üst seviyede uygulandığı yeni bir yapılanmaya gidilmesi ve hazırlanan yasa tasarısının en kısa zamanda yürürlüğe girmesi, göç ve sınır yönetiminin başarıya ulaşması açısından kritik önem taşımaktadır.

SONUÇ

Yoğun göç tecrübesine sahip Türkiye gibi ülkelerin göç yönetimi konusunda büyük hatalar yapmaması beklenir. Ancak çeşitli sebeplerden dolayı çok yoğun ve özellikleri sürekli değişen kitlesel göç hareketine maruz kalan Türkiye kurumsal yapısında standartlaşmamıştır. Bu nedenle günümüzde göç yönetimi konusunda eksiklerin görülmesi kaçınılmazdır. Genel anlamda standart bir kurumsal yapının belirlenememesi ana sebep ve aynı zamanda eksiklik gibi görünse de idari alanda çeşitli eksiklikler göze çarpmaktadır.

Bu alanda öncelikle idari reform çalışmalarının ertelenmesi, GİGM'nin kuruluşunun Suriye kaynaklı kitlesel göç krizine denk gelmesi, taşra yapılanmasının 2015 yılına kadar tamamlanamaması ve bu süreçte net bir politika belirlenememesi gibi nedenlerle göç yönetim sisteminin gelişiminde büyük zorluklarla karşılaşmıştır.

Önemli sorunlardan biri de göç alanında faaliyet gösteren kurum ve örgütler arasında yaşanan koordinasyon eksikliğidir. Koordinasyona ilişkin eksiklikler merkez ve taşra örgütleri arasında görülebildiği gibi, farklı kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve STK'lar arasında da mevcuttur. Bu alanda ihtiyaç duyulan koordinasyon, krizin dinamik özellikleri, mülteci sayısının büyüklüğü, kapasite yetersizlikleri ve karar alım süreçlerinde yaşanan gecikmeler sıklıkla bir göç bakanlığının kurulmasını gündeme getirmektedir. Krizin çapı ve nüfusun büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda bu öneri ilk bakışta makul görülebilmektedir. Ne var ki başta eğitim, sağlık, çalışma, içişleri gibi çok sayıda bakanlığın ilgi alanına giren göç ve mülteciler konusunda müstakil bir bakanlığın tüm sorunları aşabileceği düşüncesine temkinli yaklaşılmalıdır. Bu nedenle tüm bakanlıklar, kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar ve STK'lar arasında etkili bir koordinasyonu temin edecek güçlü bir yapının ihdasının çok daha öncelikli bir ihtiyaç olduğu söylenebilir.

Göç yönetiminin merkeziyetçi bir yapıya sahip olması, yerel yönetimlerin göç yönetiminde görev ve sorumluluk üstlenmelerini sağlayacak yönde düzenlemeler bulunmaması, STK'lar ve uluslararası kuruluşlar ile işbirliğinin -merkezi/yerel seviyede- yeterli ölçüde geliştirilememesi ve sınır yönetimi alanında öngörülen çalışmaların tamamlanmaması öne çıkan diğer sorunlardır. İlgili sorunlar çerçevesinde öncelikle merkezi yönetimin üzerindeki büyük yükün paylaştırılması sağlanmalıdır. Bu kapsamda yerel yönetimlerin hukuki, idari ve mali açılarından güçlendirilerek sorunların çözümünde aktif rol üstlenmeleri, STK'lar ve uluslararası kuruluşların göç ve mültecilere yönelik çalışmalarının teşvik edilmesi oldukça önemlidir. Bunlarla birlikte etkili bir göç yönetim sisteminin oluşabilmesi için sınır yönetimi kapasitesinin güçlendirilmesi ve AB uyum süreci çerçevesinde öngörülen yasal çalışmaların kısa zamanda tamamlanması Türkiye'nin önemli gündemleri arasında yer almalıdır.

YAZAR BEYANI / AUTHOR STATEMENT

Araştırmacı(lar) makaleye ortak olarak katkıda bulunduğunu bildirmiştir. Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

KAYNAKÇA

- Acer, Y., Kaya, İ. & Gümüş, M. (2010). Yasadışı göç ve iltica bağlamında sınır güvenliği: Avrupa Birliği düzenlemeleri ve Türkiye. S. Özeren, M. A. Sözer & O. Ö. Demir (Ed.), *Yerelden Küresele Sınraşan Suçlar* (s. 149-168) içinde. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. & Tekgöz, N. (2019). *Türkiye'deki Suriyeliler: Göç yönetiminde belediyelerin rolü*. İstanbul: UCLG-MEWA Yayınları.
- AFAD. (2015). *Geçici barınma merkezlerinin kurulması, yönetimi ve işletilmesi hakkında yönerge*. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2310/files/Gecici_Barınma_Merkezlerinin_Kurulm_asi_Yonetimi_Isletilmesi_Yonerge+1.pdf adresinden erişildi.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (2009, 29 Mayıs). *Resmî Gazete*, (Sayı: 27261). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090617-1.htm> adresinden erişildi.
- Afet ve Acil Durum Merkezleri Yönetmeliği. (2011, 19 Şubat). *Resmî Gazete*, (Sayı: 27851). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=3.5.20111377&Mevzuatliski=0&sourceXmlSearch=afet> adresinden erişildi.
- Akman, K. (2018). Göç yönetiminde yerel yönetimler ve STK işbirliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Aktel, M. & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye'de göç yönetimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(13), 579-604.
- Altun, F. & Birinci, M. (2015). Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal yardım ve sosyal hizmet uygulamalarının göç yönetimi bağlamında değerlendirilmesi. *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu*'nda sunulan bildiri. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Altunkaynak Vodina, S. (2019). Türkiye'de mülteciler bağlamında sivil topluma ilişkin tespit ve öneriler. <https://www.gocarastirmalaridernegi.org/attachments/article/132/turkiye-deki-suriyeli-multeciler-baglaminda-tespit-ve-oneriler-sivil-topluma-iliskin.pdf> adresinden erişildi.
- Asar, A. (2015). *Göç yönetimi: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu sonrası Türkiye'de yeni dönem*. Ankara: Pelin Ofset.
- Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar İle Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018, 15 Temmuz). *Resmî Gazete*, (Sayı: 30479). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/19.5.4.pdf> adresinden erişildi.
- Belediye Kanunu. (2005, 13 Temmuz). *Resmî Gazete*, (Sayı: 25874). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> adresinden erişildi.
- Bozbel, S. (2018). *Uygulamada Alman iltica hukuku*. Norderstadt: Books on Demand.
- Cilga, M. (2017). *Syrian refugees and NGOs in Turkey*. <https://graphcommons.com/graphs/a5f158c2-9d58-4745-9fe5-97bc9d86dac4> adresinden erişildi.

- Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (1 Nolu). (2018, 10 Temmuz). *Resmî Gazete*, (Sayı: 30474). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/07/20180710-1.pdf> adresinden erişildi.
- Çakırer Özservet, Y. (2015). Göçmen çocukların şehre uyumu ve eğitim politikası. Y. Bulut (Ed.), *Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü* (ss. 93-112) içinde. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Çavdar, H. (2018). Türk-Yunan mübadelesinde Hilâl-i Ahmer Cemiyeti 27. İmdad-ı Sıhî Heyeti'nin Selanik'teki faaliyetleri (Ekim 1923–Ekim 1924). *VAKANÜVİS - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3(1), s.113-135.
- Çelikel, A. & Öztekin Gelgel, G. (2016). *Yabancılar hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Çorabatır, M. & Hassa, F. (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Haklarının Korunması ve Yaşam Koşullarının Arttırılmasında Rol Alan STÖ'lerin Üç Sınır İlindeki Çalışmalarıyla İlgili Örnek Durum Analizi*. Ankara: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi. <https://igamder.org/uploads/belgeler/IGAMSuriyeSTK2013.pdf> adresinden erişildi.
- Danış, D. & Sert, D. Ş. (2019). Göçü yerelden yönetmek: Belediyeler. *SAHA Dergisi*, (6), 56-63.
- Daoudov, M. (2015, Kasım), Göç politikasında söylem-eylem dönüşümü ve belediyeler. *Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Kent ve Göç Konferansı*'nda sunulan bildiri. Kadirli, Osmaniye.
- Demirhan, Y. & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin sınır ötesi göç politikaları ve yönetimi. *Birey ve Toplum*, 5(9), (s.23-62)
- Ekşi, N. (2015). *Yabancılar ve uluslararası koruma hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Ekşi, N. (2019a). Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Türkiye'deki faaliyetleri ve Türk iltica sisteminde değişen rolü. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 77(1), 343-370.
- Elmas, N. (2017), *Türkiye'de Suriyeli kadın ve çocuk mültecilerin uluslararası hukuki sorunları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Özyeğin Üniversitesi, İstanbul.
- Er, G. (2021). Türkiye'nin insan ticareti ile mücadelesi. H. K. Yılmaztekin, B. F. Günarlan & O. Ü. Eker (Ed.), *İnsan ticareti ve mülteci hukuku çevrimiçi kolokyum bildiriler kitabı* (s. 99-102) içinde. <https://yayin.taa.gov.tr/yuklenenler/dosyalar/kitaplar/insan-ticareti-ve-multeci-hukuku.pdf> adresinden erişildi.
- Erdoğan, M. M. (2015). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2016). Türkiye'deki Suriyeliler ve yerel yönetimler. *Türkiye Belediyeler Birliği Dergisi*, (813), 28-38.
- Erdoğan, M. M. (2017a). “Kopuş”tan “Uyum”a kent mültecileri: Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: *İstanbul örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2019). *Türkiye'deki Suriyeli mülteciler*. Ankara: Konrad Adenauer Stiftung.

- Erdoğan, M. M. & Ünver, C. (2015). *Türk iş dünyasının Türkiye'deki Suriyeliler konusundaki görüş, beklenti ve önerileri*. Ankara: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu.
- Geçici Koruma Yönetmeliği. (2014, 22 Ekim). *Resmî Gazete*, (Sayı: 29153). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/21.5.20146883.pdf> adresinden erişildi.
- Gedikoğlu Doğan, S. (2018). Türkiye Belediyeler Birliği göç çalışmaları ve yaklaşımı, *Türkiye Belediyeler Birliği Dergisi*, 4(8), 883-884.
- Geiger, M. ve A. Pécoud. (2010). The politics of international migration management. M. Geiger ve A. Pécoud. (Ed.). *The Politics of International Migration Management. Migration, Minorities and Citizenship* (s. 1-20) içinde. London: Macmillan.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı. (2017). *2016 Türkiye göç raporu*. Ankara. https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/YillikGocRaporlari/2016_yiik_goc_raporu_haziran.pdf (Erişim tarihi: 23.02.2021) adresinden erişildi.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2020, 21 Aralık). *Onuncu göç kurulu toplantısı İçişleri Bakanımız Süleyman Soylu Başkanlığında gerçekleştirildi*. <https://www.goc.gov.tr/onuncu-goc-kurulu-toplantisi-icisleribakanimiz-suleyman-soylu-baskanliginda-gerceklestirildi> adresinden erişildi.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2021). *Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2020 Yılı faaliyet raporu*. Ankara. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/evraklar/StratejikYonetim/FaaliyetRaporlari/2020YiliFaaliyetRaporu.pdf> adresinden erişildi.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *İltica ve göç alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı*. <https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/yonetmelikler/Temel-Belgeler/Iltica-Ve-Goc-Ulusal-Eylem-Plani.pdf> adresinden erişildi.
- Görmez, K., Eroğlu, H. T. & Bahçeci, H. I. (2017). Küreselleşme, göç, göç yönetimi ve Türkiye. A. Yatkın (Ed.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü-Bildiri Kitabı* (s. 99-102) içinde, Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Heinrich Böll Stiftung. (2019). *Türkiye'deki sığınma mevzuatı ve politikalarına ilişkin Rapor*. İstanbul: Heinrich Böll Stiftung Derneği-Türkiye. <https://tr.boell.org/sites/default/files/2019-12/ASYLUM%20TR-S.pdf> adresinden erişildi.
- Ihlamur-Öner, S. G. (2012). Küresel bir göç ve mülteci rejimine doğru?. S. G. Ihlamur-Öner & N. A. Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (1. Baskı), (s. 577-600) içinde. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye'de uluslararası göçün siyasal arkaplanı: Küreselleşen dünyada "ulus-devleti inşa etmek ve korumak". B. Pusch & T. Wilkoszewski (Ed.), *Türkiye'ye Uluslararası Göç: Toplumsal Koşullar Bireysel Yaşamlar* (s. 17-40) içinde. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İçduygu, A. (2015). Türkiye'ye yönelen düzensiz göç dalgaları içinde "Transit Göç". M. M. Erdoğan & A. Kaya (Ed.), *Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Göçler* (s. 279-294) içinde. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- İçduygu, A. & Aksel, D. B. (2012). *Irregular migration in Turkey*. Ankara: IOM Turkey.
- İçduygu, A., Erder, S. & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.
- İrdem, İ. (2018). *Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkilerinde göç ve sınır yönetimi stratejileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İskân Kanunu. (2006, 26 Eylül), *Resmî Gazete*, (Sayı 26301). [https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm#:~:text=MADDE%201%20%E2%80%93%20\(1\)%20Bu,edilenlerin%20hak%20ve%20y%C3%BCk%C3%BCml%C3%BCkl%C3%BCklerini%20d%C3%BCzenlemektir](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/09/20060926-1.htm#:~:text=MADDE%201%20%E2%80%93%20(1)%20Bu,edilenlerin%20hak%20ve%20y%C3%BCk%C3%BCml%C3%BCkl%C3%BCklerini%20d%C3%BCzenlemektir) adresinden erişildi.
- Kabul ve Barınma Merkezleri ile Geri Gönderme Merkezlerinin Kurulması, Yönetimi, İşletilmesi, İşletirilmesi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik. (2014, 22 Nisan). *Resmî Gazete*, (Sayı: 28980). <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/04/20140422-5.htm> adresinden erişildi.
- Kalaycı, S. (2014). Sığınmacıların korunmasına yönelik türk sivil toplum kuruluşları. *İnsamer*. https://insamer.com/tr/siginmacilarin-korunmasına-yonelik-turksivil-toplum-kuruluslari_5 adresinden erişildi.
- Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler özel rapor*. Ankara. https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/ozel_rapor.pdf adresinden erişildi.
- Kara, M. & Dönmez Kara, C. Ö. (2015). Türkiye'de göç yönetişi: Kurumsal yapı ve işbirliği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10(2), 1-25.
- Kartal, B. & Başçı. E. (2014). Türkiye'ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299.
- Kaya, İ. & Eren, E. Y. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu: Arada kalanların hakları ve yükümlülükleri*. İstanbul: SETA Yayınları.
- Kirişçi, K. (2007). Turkey: A country of transition from emigration to immigration. *Mediterranean Politics*, 12(1), 91-97.
- Kirişçi, K. (2012). Turkey's New Draft Law on Asylum: What to Make of It? S. Paçacı Elitok & T. Straubhaar (Ed.), *Turkey, Migration and the EU: Potentials, Challenges and Opportunities* içinde, Edition HWWI. Hamburg: Hamburg University Press.
- Kutlu, Ö., E. Örselli, & S. Kahraman. (2016). Sosyal Belediyecilik Bağlamında Türkiye'de Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Çalışmalar. M. Güler ve A. M. Turan, (Ed.) *Belediyelerin Geleceği ve Yeni Yaklaşımlar* (s. 443-458) içinde. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Mackreath, H. & Gülfer Sağnıç, Ş. (2017). *Civil Society and Syrian Refugees in Turkey*. A. Çavdar ve F. Genç, (Ed.). İstanbul: Citizens Assembly-Turkey.
- Menekşe, T. (2018). Türk uluslararası koruma sisteminde karar merkezleri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 190-231.

- Murat, S. & Taşkesenlioğlu, Z. (2009). *Avrupa Birliği düzeyinde göç, entegrasyon ve yerel yönetimler*. İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.
- Mülteciler Derneği. (2019, 30 Aralık). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı Aralık 2019*. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden erişildi. adresinden erişildi.
- Öner, A. (2019, 8 Ağustos). Türkiye'de mültecilerin sorunları ve geri gönderme merkezlerinin durumu. <http://www.mazlumder.org/tr/main/yayinlar/makaleler/8/turkiyemultecilerin-sorunlari-ve-geri-gond/1200> adresinden erişildi.
- Örselli, E. & Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin göç yönetimi ve göç politikalarının gelişimi: Bir kamu politikası analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 2063-2072.
- Özgişi, T. (2014). Osmanlı Devleti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Anadolu'ya zorunlu göçler ve Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin yardım faaliyetleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(31), 386-393.
- Sağıroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin yeni göç kanunu ve göç politikası. K. Canatan, M. Birinci, İ. Çağlar, Y. Kryvenko, S. Öksüz ve F. Altun (Ed.), *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* içinde. İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yayın No: 12.
- Sağıroğlu, A. Z. (2016). Türkiye'de merkezi göç yönetimi. Der.: A. Esen, M. Duman ve H. Alper. (Ed.). *Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler: Tespitler ve Öneriler* (s. 45-70) içinde. İstanbul: WALD.
- Sobacı, M. Z. & Köseoğlu, Ö. (2018). *Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde üst kademe yöneticiler*. İstanbul: SETA Yayınları.
- TBMM. (2012). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısı ile İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları* (1/619). Esas No: 1/619, Sıra Sayısı: 310. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss310.pdf> adresinden erişildi.
- Turan, M. (2018). Türkiye'nin yeni yönetim düzeni: Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi. *Social Sciences Research Journal*, 7(3), 42-91.
- Turkish Red Crescent ve World Food Programme. (2019). *Refugees in Turkey: Livelihoods survey findings*. Ankara, Turkey. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Refugees%20in%20Turkey_Livelihoods%20Survey%20Findings_TRC_WFP_2019.pdf adresinden erişildi.
- Türk, G. D. (2016). Türkiye'de Suriyeli mültecilere yönelik sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, (25), 145-157.
- Türk Vatandaşlığı Kanunu. (2009, 12 Haziran). *Resmî Gazete*, (Sayı: 27256). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf> adresinden erişildi.
- Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Esaslar Hakkındaki Yönetmelik. (1994, 30 Kasım). *Resmî Gazete*, (Sayı: 22127). <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22127.pdf> adresinden erişildi.

- Uluslararası Af Örgütü. (2016). *Güvenli olmayan sığınak: Türkiye'de sığınmacılar ve mülteciler etkili korumaya erişemiyor*. London: Uluslararası Af Örgütü.
<https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/Rapor/TURKEY%20NO%20SAFE%20REFUGEE%20ASYLUMSEEKERS%20AND%20REFUGEEES%20DENIED%20EFFECTIVE%20PROTECTION%20IN%20TURKEY.pdf> adresinden erişildi.
- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (2013, 11 Nisan). *Resmî Gazete* (Sayı: 28615).
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf> adresinden erişildi.
- Yeşiltaş, M. (2015). *İç savaşa komşu olmak: Türkiye'nin Suriye sınır güvenliği siyaseti*. SETA Analiz, (136). http://file.setav.org/Files/Pdf/20150827110513_sinir-guvenligi.pdf adresinden erişildi.
- Zeytinburnu Belediyesi. (2006). *Uluslararası Göç Sempozyumu: Bildiriler* (8-11 Aralık 2005) (1. Basım). İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi.